

Igitabo cya Daniyeli — Ijana na Mirongo Itandatu n'Umunani

Guhishurwa k'Ukuri kw'Ubuhanuzi: Intambara ya Kabiri y'intambara zo guharanira inyungu z'ahandi n'Ishyirwaho ikimenyetso rya 144,000

Jeff Pippenger
2024-03-30

Ubu noneho turimo kuvuga ku ntambara ya kabiri yo muri za ntambara z'intumwa, nk'uko yagaragajwe muri Daniyeli igice cya cumi na kimwe, umurongo wa cumi na umwe n'uwa cumi na kabiri. Intambara ya kabiri ivugwa muri iyo mirongo yerekana intambara yo muri Ukraine, iri hagati y'ububasha bw'u Burusiya butemera ko Imana iriho, n'ishyanga rya Ukraine. Muri iyo mirongo, Putin aratsinda, nk'uko Ptolemy wa IV yatsinze, ariko nyuma yo kunesha kwe umutima we uzishyira hejuru, kandi ukwishyira hejuru kwe kwa nyamwigendaho kuzahinduka uburyo bwo kumugeza kuri Waterloo ye. Ishusho y'amateka y'aya mateka ya none igirira akamaro gusa abumva icyo aya mateka ya none ahagarariye mu by'umwuka.

Mu murongo wa mbere w'igice cya cumi, Danieli, uhagarariye ubwoko bw'Imana bwo mu minsi y'imperuka, agaragazwa nk'usobanukiwe byombi, ari byo "iyerekwa" n'"ikintu". Iyerekwa n'ikintu bihora bigaragazwa hamwe kenshi, nyamara bitandukanijwe hagati yabyo nk'umurongo umwe w'ukuri. Ni Inzuzi za Ulayi na Hidekeli. Ni amayerekwa ya "mareh" na "chazon". Ni ubuhanuzi bw'imyaka ibihumbi bibiri na magana atanu na makumyabiri bufatanyije n'ubuhanuzi bw'imyaka ibihumbi bibiri na magana atatu. Ni ubuhamya bw'imbere n'ubw'inyuma bw'ubwoko bw'Imana. Uwitwaga ntasubiramo ibintu bidafite akamaro. Ihame ry'uko ikintu kivugwa bwa mbere rigaragaza yuko, kubera ko ikintu cya mbere tubwirwa kuri Danieli, mu iyerekwa rye rya nyuma, ari uko ahagarariye ubwoko bw'Imana bwo mu minsi y'imperuka busobanukiwe byombi, "chazon" na "mareh". Bityo rero, iyerekwa n'ikintu ni iby'ingenzi cyane kubona, niba amateka y'ubuhanuzi yo mu mirongo ya cumi n'umwe na cumi n'ibiri agomba gusobanurwa neza.

Daniyeli agereranya n'abo ibihumbi ijana na mirongo ine na bine bo mu Byahishuwe igice cya cumi na kimwe, basubiyemo mu buryo butunganye umugani w'abakobwa icumi b'isugi, wasohorejwe mu mateka y'Abamilerite. Bo, nk'uko byagendekeye Abamilerite, bahuye no gucika intege kwa mbere, ari ko mu Byahishuwe igice cya cumi na kimwe kugaragazwa nko kwicwa n'inyamaswa y'"woke" ihakana Imana, ituruka ikuzimu, hanyuma bakaryama bapfuye mu muhanda w'umurwa munini wa Egiputa na Sodomu, aho na Kristo yabambwe. Urupfu rwabo rwateje "kwishima" mu bakurikira ikiyoka, ariko muri Daniyeli rwo rutera icyunamo.

Amateka yo gushyirwaho ikimenyetso kwa ba ibihumbi ijana na mirongo ine na bine na yo yagereranyijwe no kuzuka kwa Lazaro; kandi uko kuzuka kwe kwagaragajwe nk'igikorwa cyo gushyiraho ikimenyetso cy'umurimo wa Kristo. Na we kandi, nk'ikimenyetso cy'abo Kristo ashiraho ikimenyetso, yabanje imbere iyinjira ry'intsinzi i Yerusalemu, ryagereranyaga urugendo rw'Induru yo Mu Gicuku mu mateka y'Abamilerite, ndetse no mu mateka ya ba ibihumbi ijana na

mirongo ine na bine. Kuzuka kwa Lazaro kwabaye igihe bashiki be, Mariya na Marita, bari mu cyunamo, nk'uko na Daniyeli yari ameze muri icyo gice cya cumi. Mu gice cya cumi, icyunamo cya Daniyeli kirangirana no kumanuka kwa Mikayeli, wa Muntu nyirizina ufite "ijwi" ryagaruye Lazaro na Mose mu bugingo. Kuzuka kw'abahamya babiri mu Byahishuwe igice cya cumi na kimwe kugereranywa no guhindurwa kwa Daniyeli kubw'iyerekwa ritera impinduka rya "marah."

Mu gice cya cumi, Daniyeli arimo agereranya ishyirwaho ikimenyetso ry'abihumbi ijana na mirongo ine na bine, na ryo kandi rigereranywa mu gice cya cumi na kimwe cy'Ibyahishuwe. Muri icyo gice, Gaburiyeli avugana ubwumvikane busesuye ko yaje kwa Daniyeli kugira ngo amumenyeshe ibyo bizagera ku bwoko bw'Imana bwo mu minsi y'imperuka. Ubutumwa bw'ibizagera ku bwoko bw'Imana mu minsi y'imperuka, mu buhanuzi bwabwo bushyizwe mu rwego rw'ubutumwa bwemezwa n'uburyo bwo gushyira umurongo w'ubuhanuzi ku wundi murongo w'ubuhanuzi. Muri icyo mikoreshereze, ihame ryo kubanza kuvugwa ryerekana ko gusobanukirwa nyakuri kuzabonwa gusa n'ababona ukuri kw'imbere n'ukw'inyuma kuri icyo mirongo ihuzwa hamwe. Abo ni bo basobanukirwa "iyerekwa" n'"ikintu".

Abantu ibihumbi ijana na mirongo ine na bine bazasobanukirwa ubutumwa bw'ubuhanuzi, kandi bazanabunyuramo, kuko ubutumwa n'inararibonye bidashobora gutandukanywa. Ubutumwa ni bwo bweza, kuko ubutumwa ari Ijambo ry'Imana, kandi Kristo ni we Jambo ry'Imana, kandi Ijambo ry'Imana ni Ukuri. Ubutumwa bwe bwemezwa ko ari Ukuri, kuko bugaragazwa binyuze mu mahame yo gushyira mu bikorwa ubuhanuzi, ari yo mahame yonyine kandi nyakuri y'ibyo ari byo n'uwo ari we. Ni we Palmoni, Umubari W'igitangaza, Umubari w'Amabanga. Ni we Umunyabumenyi W'indimi W'igitangaza, intangiriro n'iherezo, uwa mbere n'uwa nyuma, Alufa na Omega. Ibi bintu bigize uwo ari we ni byo bisobanura amategeko y'ubuhanuzi ashiraho ubutumwa bw'ubuhanuzi kandi akabyara inararibonye y'ubuhanuzi.

Mbere y'uko Ulai na Hiddekel, inzuzi ebyiri zikomeye zo muri Shinari, zigera mu Kigobe cy'u Buperesi, zikora ahantu h'igishanga hafi y'aho zihurira hitwa Shatt al-Arab, ariko ntizihinduka uruzi rumwe. Shatt al-Arab ni igice cy'imbago z'uruzi gikoze no guhurira hamwe kw'inzuzi Ufurate na Tigiri, hamwe n'izindi nzuzi nto n'utugezi twinshi. Nyamara, ndetse no muri ako karere k'imbago z'uruzi, Ufurate na Tigiri bikomeza kugira umwihariko wabyo kandi bigasuka mu Kigobe cy'u Buperesi nk'inzuzi zitandukanye. Ubutumwa bw'imbere n'ubw'inyuma bw'ubuhanuzi bugumana isano yabwo yihariye, ariko uko bugera ku musozo wabwo (mu minsi y'imperuka), butanga imbago z'uruzi zifite inzuzi n'utugezi twinshi bibugaburira. Yesu yifashisha ibya kamere ashushanya iby'umwuka, kandi mu minsi y'imperuka ingaruka ya buri yerekwa ikora ahantu h'umwuzure h'imbago z'uruzi, nubwo za nzuzi ebyiri zikomeye zikomeza inshingano zazo zitandukanye.

Igihe cy'iminsi makumyabiri n'umwe cyo kuboroga gihura n'igihe abahamya babiri baba bapfuye baryamye mu muhanda, kandi icyo gihe gitangirana no gutenguha kwa mbere, n'igihe cyo gutinda. Icyo gihe kiba kiri imbere mu kindi gihe kinini kurushaho, ari cyo kurangizwamo ishyirwaho ikimenyetso ku bihumbi ijana na mirongo ine na bine. Iryo shyirwaho ikimenyetso ntiryatangiye mu gihe cy'iherezo mu mwaka wa 1989, ahubwo ryatangiyeye igihe Kristo, nk'umumalayika wa

gatatu, yamanukaga ku wa 11 Nzeri 2001. Yazanye ubwoko bwe ku gusurwa kwabo kwa kabiri i Kadashi, kandi ubu noneho bake biteguye bazinjira mu gihugu cy'isezerano. Uko ubwoko bw'Imana bwanyuze mu mibereho yabo kuva mu gihe cy'iherezo mu 1989 kugeza ku wa 11 Nzeri 2001, ntikwabashyizeho ikimenyetso. Iryo shyirwaho ikimenyetso ryatangiyeye igihe Kristo yamanukaga maze avuza inoti ya mbere y'impanda ya karindwi y'ishyano rya gatatu.

Ukuvuga kw'impanda ya karindwi ni ho ibanga ry'Imana rirangirira, kandi iryo banga rishushanya gushyirwaho ikimenyetso kw'abo ibihumbi ijana na mirongo ine na bine, kuba mu gihe cyo kuvuga kw'iyi mpanda. Iyo mpanda ivuga amajwi atatu, kuko ari Ukuri. Ijwi rya mbere ryari ku wa 11 Nzeri 2001, irya kabiri ryari ku wa 7 Ukwakira 2023, kandi irya gatatu muri ayo majwi atatu riri ku itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba. Ayo majwi atatu ni intambwe eshatu zihora ziboneka mu kuri. Gukorwaho kwa Daniyeli gatatu mu gice cya cumi kwahujye ubunararibonye bwe n'igihe cy'amateka gishushanywa n'ayo majwi atatu y'impanda ya karindwi.

Ubutumwa bw'ubuhanuzi butanga ingaruka yo guhindurwa ugasa n'ishusho ya Kristo, ibyo Daniyeli agaragaza mu gice cya cumi, ni ubutumwa bw'ibigera ku bwoko bw'Imana mu minsi y'imperuka, ariko si iminsi y'imperuka mu buryo rusange. Ni ubutumwa ubwoko bw'Imana busobanukirwa kandi bukabaho mu gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso kw'abihumbi ijana na mirongo ine na bine.

Mu gihe Gaburiyeli atangira kugaragaza amateka y'ubuhanuzi ashyizweho ikigereranyo mu gice cya cumi na kimwe, atanga imirongo yihariye y'ubuhanuzi. Imirongo ibiri ya mbere itangirana na Kuro (nka Bush wa mbere), mu gihe cy'imperuka mu 1989, igakomeza kugeza ku mateka ya Donald Trump nk'umukuru wa Perezida wa mirongo ine na gatanu (uwa gatandatu), kandi aho ni ho ayo mateka y'ubuhanuzi ahagarara, kugeza igihe amateka y'Umuryango w'Abibumbye (Alexandre Mukuru), nk'ubwami bwa karindwi, avugwa mu mirongo ya gatatu n'iya kane. Ubutumwa bwa Donald Trump nk'umukuru wa Perezida wa gatandatu ukize ubuyutsa abashyigikiye ubutegetsi bw'isi yose, ni ukuri gusohora rero mu gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso cy'abihumbi ijana na mirongo ine na bine. Bityo rero, ni ukuri kw'iki gihe.

Mu mirongo ya gatanu kugeza ku ya cyenda, hagaragazwa amateka y'ubupapa bushyizwe ku ntebe y'ubwami, kuva mu 538 kugeza ku gikomere cyica no ku gihe cy'imperuka mu 1798. Birumvikana ko aya ari ukuri kw'ingenzi kandi kw'akamaro, kuko gushyigikira no kwemeza umurongo wa mirongo ine, ariko ntibitanga inkuru yihariye y'ubuhanuzi ibaho mu gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso kw'abanyagihumbi ijana na mirongo ine na bine. Umurongo wa cumi, kimwe n'imirongo ya gatanu kugeza ku ya cyenda, wemeza ukuri k'umurongo wa mirongo ine, ariko ntuvugaga amateka y'ubuhanuzi asohozwa mu gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso. Nyamara ariko, uranga umwaka wa 1989, kandi bityo ugashyiraho, binyuze mu kudavugwamo, igihe cyo guceceka kuva mu 1989 kugeza ku itegeko ryo ku cyumweru riri mu murongo wa mirongo ine n'umwe.

Umurongo wa cumi n'umwe kugeza ku wa cumi n'itanu werekana amateka asohozwa mu gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso ku bihumbi ijana na mirongo ine na bine. Iyo mirongo ihurirana n'amateka yahishwe ari hagati y'umurongo wa kabiri n'uwa gatatu, kandi ari hagati ya 1989 mu murongo wa mirongo ine n'itegeko ryo ku Cyumweru ryo mu murongo wa mirongo ine n'umwe.

Iyo mirongo ni ukuri kw'iki gihe rwose, kandi igomba kumenyekana ityo niba dushaka gusarura inyungu zagenewe kuboneka mu gusobanukirwa iyo mirongo.

Inyungu zigambiriwe ni eby'ubwoko bubiri, kubanga zigereranya okutegeera ebyafaayo eby'obunnabbi ebikiikiriddwa omwo, era n'obumanyirivu obuva mu kutegeera amazima agali mu bubaka obwo. Okutegeera obubaka obwo, kwe kweyongera okw'enkomerero mu kumanya, okutuukirizibwa mu kiseera eky'okuteeka akabonero, kwe kutukuza abo abagenda okuba mu kikumi mu amakumi ana mu enkumi nnya. Olw'ensonga eno, kikulu okulowooza ku nnyiriri ezo nga tuyima ku ndowooza ey'omunda n'ey'ebweru.

“Imihe irindwi” ivugwa muri Abalewi makumyabiri na gatandatu ni igice rwose cy'igihe cyo gushyirwaho ikimenyetso cy'abihumbi ijana na mirongo ine na bine, kuko amasengesho abiri ya Daniyeli, agaragazwa mu gice cya kabiri n'icya cyenda, ahagarariye isengesho rifite impande ebyiri ryo gusobanukirwa amateka y'ubuhanuzi agaragazwa n'igishushanyo cy'inyamaswa, kandi no kwakira ubunararibonye buturuka ku bantu basohoza isengesho ryo muri Abalewi makumyabiri na gatandatu ryo gusabira imbabazi ibyaha byabo n'ibyaha bya ba sekuruza babo. Isengesho ryo hanze rigaragaza igishushanyo cy'inyamaswa, naho isengesho ryo imbere rikabyara ishusho ya Kristo.

Gusobanukirwa amateka agaragazwa mu mirongo itandukanye yo muri Daniyeli cumi n'umwe, by'umwihariko yerekeza ku mateka asohozwa mu gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso, bigaragazwa n'isengesho rya Daniyeli ryo mu gice cya kabiri. We hamwe na ba bantu batatu b'intwari bashatse gusobanukirwa ubutumwa bw'ibanga bwo mu nzosi za Nebukadinezari z'igishushanyo cy'ibyuma bitandukanye. Iyo ubusobanuro nyakuri bw'amateka y'ubuhanuzi agaragazwa mu nzosi zihishwe za Nebukadinezari bwamenyekanye, uko gusobanukirwa kugaragariza ababimenya ko batagira ibyiringiro, keretse bageze ku bunararibonye bwihariye bwo kwihana kuzuye, bugaragazwa n'isengesho rya Daniyeli ryo mu gice cya cyenda.

Gutandukanya ubunararibonye bugereranywa na Daniyeli mu gice cya cumi n'inkuru y'ubuhanuzi ivuga ibyabaye byo mu gihe cy'imperuka mu gice cya cumi na kimwe, ni ukunanirwa nk'umunyeshuri w'ubuhanuzi. Muri Daniyeli igice cya cumi na kimwe, umurongo wa cumi na rimwe n'uwa cumi na kabiri, intambara yo ku mupaka, Intambara ya Raphia n'intsinzi y'umwami w'amajyepfo, bihagarariye iya kabiri mu ntambara eshatu z'intumwa zindi zirwanira mu cyimbo zashyizweho ikimenyetso mu Ijambo ry'ubuhanuzi ry'Imana. Urufunguzo rutuma uku guhishurwa kw'ukuri kugaragara ni uko Umuhanga w'Indimi w'Igitangaza akoresha imvugo y'umwami w'amajyaruguru urengeraho kandi akambuka, agera ku gihome (ijosi), mu murongo wa cumi. Yatanze indi mirongo ibiri ivuga kuri uko kurengeraho no gukambuka, kandi muri uko kubikora ahuza hamwe inkuru y'ubuhanuzi y'ibyabaye n'ubunararibonye gusobanukirwa n'ibyo byabaye kugomba gutera.

Ariko abahungu be bazaterurwa umutima, kandi bazakoranya ingabo nyinshi zikomeye; maze umwe muri bo azaza koko, asandare nk'umwuzure, anyuremo; hanyuma azagaruka, aterurwe umutima, ageze no ku gihome cye. Nuko umwami w'ikusi azarakara cyane, maze asohoke arwane na we, ari we mwami w'amajyaruguru; kandi uwo azashyiraho ingabo nyinshi cyane;

ariko izo ngabo zizagabizwa mu maboko ye. Kandi amaze gukuraho izo ngabo, umutima we uzishyira hejuru; kandi azahanantura ibihumbi byinshi cyane; nyamara ibyo ntibizamuha imbaraga. Daniyeli 11:10–12.

Mu mwaka wa 2014, Putin yatangije intambara muri Ukraine, kandi kugira ngo umuntu amenye uku kuri nk’uko kugereranywa mu murongo wa cumi n’umwe w’igice cya cumi na kimwe, umunyeshuri w’ubuhanuzi agomba kubanza kubasha kubona ko umurongo wa cumi ugaragaza amateka ashusanya igice cya kabiri cy’umurongo wa mirongo ine wo muri Daniyeli igice cya cumi na kimwe. Iyo bamaze kubibona, ni bwo babona ko icyo umurongo wa cumi wongeraho ku murongo wa mirongo ine, ari uko igihe Leta Zunze Ubumwe z’Abasoviyeti zakurwagaho mu 1989, umwami w’amajyaruguru yazamutse agera gusa ku gihome cye (“ijosi”). Ariko umunyeshuri w’ubuhanuzi ntiyamenya icyo ibyo byasobanuraga, keretse abonye Yesaya igice cya munani umurongo wa munani. Ubwo ni bwo yari kugira ububasha bw’ubuhanuzi bwo kugaragaza ko iyo mirongo uko ari itatu ihujwe n’invugo ikoreshwa incuro eshatu gusa muri Bibiliya.

Umwigishwa yagombaga rero kubona umuhamya wa kabiri wemeza ko inshuro eshatu invugo “gutembana no kurenga” iboneka muri Bibiliya, ari ugusubiramo kwakozwe ku bushake. Uwo muhamya wa kabiri w’iki kintu ushyirwaho kuko iyo mirongo uko ari itatu (abahamya), yerekana umwami w’ikusi urwanya umwami w’ikusi y’epfo. Bose hamwe, abo bahamya batatu, bemejwe ko ari amateka amwe y’ikigereranyo n’ubwoko bubiri bw’abahamya bo mu nyandiko ubwazo, bayobora umwigishwa w’ubuhanuzi kugira ngo ahuze iyo mirongo uko ari itatu, mu buryo bw’umurongo ku murongo. Iryo shyirwa hamwe ryagura ibikubiye muri iyo mirongo, yerekana urugamba ruri hagati y’umwami w’ikusi n’umwami w’ikusi y’epfo.

Yesaya igice cya karindwi, umurongo wa munani n’uwa cyenda, bitanga urufunguzo rwo gukemura igisakuzo cy’icyo “igihome” cyo mu murongo wa cumi gishushanya, kuko ijambo ry’Igiheburayo risobanura “igihome” ari na ryo “gihome” umwami w’ikusi y’amajyepfo yinjyemo mu murongo wa karindwi wo mu gice cya cumi na kimwe. “Igihome” kandi gisobanurwa ngo “imbaraga” mu mvugo ngo “aheranda h’imbaraga” mu murongo wa mirongo itatu n’umwe wa Daniyeli 11. Bityo rero, iyo mirongo yombi (uwa karindwi n’uwa mirongo itatu n’umwe), itanga abagabo babiri bo guhamya ko “igihome” ari umurwa mukuru w’ubwami cyangwa uw’umwami. Kubera ko icyo kuri gishimangiwe n’abagabo babiri bo kugihamya (bombi bo mu gice cya cumi na kimwe), icyo Yesaya agaragaza mu gice cye cy’amayobera cyo mu gice cya karindwi, umurongo wa munani n’uwa cyenda, aho ashiraho abagabo babiri b’imbere mu nyandiko bo guhamya ko igihome ari umurwa mukuru w’ubwami, cyangwa umwami w’ubwo bwami, bishimangira ko mbere ya 1989, Ubumwe bw’Abasoviyeti, umurwa mukuru wabwo wari Uburusiya, bufite umurwa mukuru wabwo wa Moscou, bwari bufite umukuru witwaga Mikal Gorbachev. Ntabwo ari impanuka ko ikimenyetso cyagaragaraga cyane kuri Gorbachev cyari uruhanga rwe.

Umurongo ku wundi, umwanzuro w’iri shyirwa mu bikorwa ushimangira akamaro karyo igihe uvuga uti: “Nimutizera, rwose ntimuzakomera.” Yesu yaravuze ati: “Yemwe bapfu, kandi bafite imitima itinze kwemera ibyo abahanuzi bavuze byose.” [Reba Luka 24:25] Ezira yaranditse ati: “Babyuka kare mu gitondo, basohoka bajya mu butayu bwa Tekowa; bageze mu nzira bagenda, Yehoshafati arahagarara aravuga ati: Nimunyumve, yemwe Buyuda namwe baturage b’i

Yerusalemu; mwizere Uwitaka Imana yanyu, ni bwo muzahama; mwizere abahanuzi bayo, ni bwo muzagubwa neza.” [Reba 2 Ngoma 20:20] Inshuro zirindwi mu gitabo cy’Ibyahishuwe hatangwa itegeko ryo kumva. “Ufite ugutwi, niyumve icyo Umwuka abwira amatorero.”

Gushikama, ni ukuba mu bari mu nkumi z’abanyabwenge, kuko abapfu ari abatinda mu mutima kwemera ibyavuzwe n’abahanuzi. Abanyabwenge bemera ibyo Imana yavuze ibinyujije mu bahanuzi bayo, kandi barashikama bagatera imbere, kuko bumva ibyo Umwuka abwira amatorero. Kumenyekanisha Uburusiya, n’intambara bwatangije mu mwaka wa 2014 bwo kurwanya Ukraine, ni byo bishikamiza abari abanyeshuri b’ubuhanuzi b’abanyabwenge mu gihe Kristo ahishura iryo kuri nyine.

Ukwo kuri kwageze mu mateka mu mwaka wa 2014, ari wo ukurikira 2001, bityo kukaba kuri mu gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso cy’abana ibihumbi ijana na mirongo ine na bine. Mu mwaka wakurikiyeho, wa 2015, Perezida w’umukire kurusha abandi, ari na we Perezida wa gatandatu uhereye ku gihe cy’iherezo cyo mu 1989, yatangiye guhagurutsa ab’isi yose. Umurongo wa cumi werekana amateka yo mu 1989, ariko kandi ushyiraho u Burusiya nk’“igihome,” kandi mu mirongo ibiri ikurikiyeho, u Burusiya bwatangira urugamba rwa kabiri rw’intambara z’intumwa, kandi Putin azatsinda urwo rugamba. Ukuri ko muri icyo mirongo guhishurwa icyo amateka kugaragaza asesekaye.

“Danyeli ahagaze mu mugabane we no mu mwanya we. Ubuhanuzi bwa Danyeli n’ubwa Yohana bugomba gusobanuka. Burasobanurana. Buha isi ukuri buri wese akwiriye gusobanukirwa. Ubu buhanuzi bugomba kubera isi ubuhamya. Kubwo gusohozwa kwabwo muri iyi minsi y’imperuka, buzisobanura ubwabwo.” The Kress Collection, 105.

Ubuhanuzi bwo mu mirongo ya cumi n’umwe n’iya cumi n’ebiri bwashyizwe ahagaragara binyuze mu isohozwa ryabwo mu mateka mu gihe cyo gushyiraho ikimenyetso ku bihumbi ijana na mirongo ine na bine, ariko “umurongo ku wundi murongo,” hari ukundi kuri kw’ingenzi gufitanye isano n’icyo mirongo. Kugira ngo umunyeshuri w’ubuhanuzi ahuze ibice bitatu by’“isesekara, no kurenga,” agomba kandi kwinjiza ubuhanuzi bw’imyaka mirongo itandatu n’itanu mu murongo w’ubuhanuzi. Ubuhanuzi bw’imyaka mirongo itandatu n’itanu bugaragaza intangiriro y’ubuhanuzi bubiri bw’imyaka ibihumbi bibiri na magana atanu na makumyabiri, kandi bwerekana ko butangira butandukanyijwe n’imyaka mirongo ine n’itandatu hagati yabwo. Mu kugaragaza imyaka mirongo itandatu n’itanu ku ntangiriro, bunagaragaza ko Alufa na Omega byari kuzabyara imyaka mirongo itandatu n’itanu ku iherezo.

Iyo myaka mirongo itandatu n’itanu, haba mu ntangiriro no ku iherezo, buri ruhande rufite ikimenyetso cy’ahantu hatatu ho kuranga ibihe. icya mbere cyari 742 BC, hanyuma nyuma y’imyaka cumi n’icyenda haza 723 BC, maze nyuma y’imyaka mirongo ine n’itandatu haza 677 BC. Aho hantu hatatu ho kuranga ibihe hahagarariwe ku iherezo na 1798, 1844, na 1863. Igihe cy’imyaka mirongo ine n’itandatu cyo mu ntangiriro (Alpha) kigereranya gukandagirwa hasi kw’urusengeru n’ingabo, kandi icyo myaka mirongo ine n’itandatu yo ku iherezo (Omega) igereranya gusubizwaho kw’aheranda n’ingabo, ubwo Intumwa y’Isezzerano (na Yo ubwayo ikaba ari Alpha na Omega) yagombaga kwinjira mu rusengeru yubakishije icyo myaka mirongo ine

n'itandatu kuva mu 1798 kugeza mu 1844.

Iyo myaka mirongo ine n'itandatu ibanjirijwe n'imyaka cumi n'icyenda mu gihe Yesaya yatangazaga ubuhanuzi mu mwaka wa 742 mbere ya Kristo, igereranya imyaka mirongo ine n'itandatu ku musozo wayo, ikazahita ikurikirwa n'imyaka cumi n'icyenda mu ishusho ya kiyazimu. Iyo myaka cumi n'icyenda yo kuva mu 1844 kugeza mu 1863 itanga urugero rw'imigambi ya Kristo ku birebana n'abihumbi ijana na mirongo ine na bane, itarasohoye kubera ubugome bwo kwigomeka bwabaye muri ayo mateka. Umurimo usabwa umunyeshuri w'ubuhanuzi kugira ngo agabanye neza ijambo ry'ukuri ku birebana n'imirongo ya cumi kugeza kuri cumi n'ibiri yo mu gice cya cumi na kimwe cya Daniyeli, ntushyiraho gusa (niba ubyemera) ko Uburusiya bwari gutangiza intambara muri Ukraine mu 2014, ahubwo ushyiraho no ko iyo ntambara yari gutangizwa mu gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso kw'abihumbi ijana na mirongo ine na bane. Nk'uko amateka y'ubuhanuzi agaragazwa n'iyi mirongo afite akamaro, ni ko n'amateka aho ukuri kw'ayo mateka nyine gukurwaho ikimenyetso na ko agaragazwa n'amateka y'iyi myaka cumi n'icyenda yo kuva mu 1844 kugeza mu 1863.

1844 haranga ukuza kw'umumarayika wa gatatu, kandi ni ikigereranyo cy'ukuza kw'umumarayika wa gatatu ku wa 11 Nzeri 2001. 1863 ihagarariye ubugome bwo kwigomeka bushushanyijwe no kongera kubaka Yeriko. Ikimenyetso cy'inzira cya 1863 na cyo ni ikigereranyo cy'ukumvira kw'abihumbi ijana na mirongo ine na bine bakoreshwa "gusenya inkike za Yeriko", mu itegeko ry'Icyumweru rigiye kuza vuba. Mu mirongo turimo gusuzuma, umurongo wa cumi na gatandatu uhagarariye itegeko ry'Icyumweru muri Leta Zunze Ubumwe z'Amerika. Umurongo wa cumi n'umwe werekana igihe uhereye mu 2014 ukageza ku ntsinzi ya nyuma ya Putin. Iyo mirongo igaragaza itangira ry'intambara ya kabiri ikozwe n'intumwa z'undi, ikurikirwa n'intambara ya gatatu ikozwe n'intumwa z'undi, nk'uko bishushanywa mu mirongo ya cumi na gatatu kugeza kuri cumi na gatanu.

Duhuriza hamwe umurongo wa kabiri n'imirongo ya cumi n'umwe n'iya cumi na kabiri, tubona intangiriro y'intambara yo muri Ukraine yatangiye mu mwaka wa 2014, hanyuma ikurikirwa n'igikorwa cyo kwiyamamariza umwanya wa Perezida wa Leta Zunze Ubumwe za Amerika cyo mu mwaka wa 2015, n'amatora yakurikiyeho y'umukuru w'igihugu wa mbere wari umutunzi kurusha abandi mu mwaka wa 2016. Umurongo wa cumi na kabiri ukurikirwa no kwihimura k'umukuru w'igihugu wa nyuma mbere y'itegeko ryo ku Cyumweru, mu ntambara ya gatatu y'intumwa. Intambara ya kabiri y'intumwa, ari yo ntambara yo ku mupaka, yatangiye mbere gato y'amatora y'umukuru w'igihugu wa gatandatu kandi umutunzi kurusha abandi.

Mu mateka yo kuva mu wa 1844 kugeza mu wa 1863, inkoni ebyiri zo muri Ezekiyeli zagombaga guhuzwa. Uko guhuzwa kwazo kwagereranyaga ubumwe bw'ubumana n'ubumuntu, ari bwo murimo wo gushyiraho ikimenyetso ku bihumbi ijana na mirongo ine na bine. Mu wa 1844 marayika wa gatatu yaraje maze akuraho ikidodo ku mucyo ufitanye isano n'ubuturo bwo mu ijuru, amategeko y'Imana, Isabato, na marayika wa gatatu. Mu wa 1849 Uwitaka yarambuye ukuboko kwe ubwa kabiri kugira ngo akoranye umukumbi wasabagiye wari waratanyijwe n'ugutenguha gukomeye. Mu wa 1850 yayoboye ubwoko bwe gutegura imbonerahamwe ya kabiri ya Habakuki, kugira ngo bagaragaze mu buryo bw'ishusho ubutumwa ubwoko bwe bwagombaga

kwamamaza ubwo yabayoboraga “kumanura inkuta za Yeriko”. Iyo mbonerahamwe yari irimo “ibihe birindwi” nk’uko byari no muri “imbonerahamwe ya kera”.

Mu wa 1856, Yakuyeho ikimenyetso ku mucyo wagombaga gushyira ikimenyetso ku bwoko Bwe mbere y’“Intambara ya Yeriko”. Uwo mucyo wari ukwiyongera k’umucyo wa mbere Alfa na Omega bari barahishuriye William Miller. Wari umucyo wa “inshuro ndwi,” nk’uko byashushanywaga kenshi mu Ntambara ya kera ya Yeriko. Umucyo wagombaga gushyira ikimenyetso ku bwoko Bwe, ni wo kandi wari ubutumwa bw’Abalawodikiya bwagombaga kubakangura, no kubahindirira inzira bukabasubiza nanone mu mibereho ya Filadelifiya. Uwo mucyo wa nyuma wari ukwiyongera k’umucyo wa mbere, ariko ubwoko Bwe bwirengagije uwo mucyo maze ku bw’amahitamo yabwo buhitamo kuzerera mu butayu bwa Lawodikiya. 1844, 1849, 1850, 1856 na 1863 bishushanya ibimenyetso-ngenderwaho bitanu bishushanywa mu mateka yo kuva ku wa 11 Nzeri 2001 kugeza ku itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba.

Tuzakomeza iri somo mu nyandiko itaha.

Nuko Yeriko yari ifunze cyane kubera abana ba Isirayeli: nta wasohokaga, kandi nta winjiraga. Uwituka abwira Yosua ati: Dore, nkweguriye Yeriko mu maboko yawe, n’umwami wayo, n’intwari zayo z’amaboko. Kandi muzagote umudugudu, mwa bagabo b’intambara mwese, muwuzenguruke rimwe. Uko ni ko uzabigenza iminsi itandatu. Kandi abatambyi barindwi bazajye bitwaza imbere y’isanduku amahembe arindwi y’amasekurume y’intama; maze ku munsu wa karindwi muzazenguruke umudugudu incuro ndwi, abatambyi bavuzaga ayo mahembe. Nuko bizaba, nibamara kuvuzaga ihembe ry’isekurume y’intama mu ijwi rirambuye, kandi nimwumva ijwi ry’ihembe, abantu bose bazarangurura induru nyinshi; inkike z’umudugudu zizwe hasi rwose, maze abantu bazazamuke, umuntu wese anyuze imbere ye hitaruye. Maze Yosua mwene Nuni ahamagara abatambyi, arababwira ati: Nimuterure isanduku y’isezerano, kandi abatambyi barindwi bitwaze amahembe arindwi y’amasekurume y’intama imbere y’isanduku y’Uwituka. Abwira abantu ati: Nimukomeze, mugote umudugudu, kandi abitwaje intwari bajye imbere y’isanduku y’Uwituka. Nuko Yosua amaze kubwira abantu, abatambyi barindwi bitwaje amahembe arindwi y’amasekurume y’intama bakomeza imbere y’Uwituka, bavuzaga ayo mahembe; isanduku y’isezerano ry’Uwituka ikabagendera inyuma. Abitwaje intwari bajyaga imbere y’abatambyi bavuzaga amahembe, abarinda inyuma bakaza bakurikiye isanduku, abatambyi bagenda bavuzaga amahembe. Kandi Yosua yari yategetse abantu ati: Ntimuzarangurure induru, kandi ntimugire ijwi musohora, habe no kugira ijamba na rimwe risohoka mu kanwa kanyu, kugeza umunsi nzababwiraho nti: Nimurangurure induru; icyo gihe ni bwo muzayirangurura.

Nuko isanduku y’Uwituka izenguruka umujyi, iwuzenguruka incuro imwe; hanyuma basubira mu ngando, bacumbika mu ngando. Maze Yosua abyuka kare mu gitondo, abatambyi baterura isanduku y’Uwituka. Nuko abatambyi barindwi, bitwaje amahembe arindwi y’amapfizi y’intama imbere y’isanduku y’Uwituka, bakomeza kugenda bavuzaga ayo mahembe; kandi abagabo bitwaje intwari babagendaga imbere; ariko abarindaga inyuma bakagendaga inyuma y’isanduku y’Uwituka, abatambyi bagenda bavuzaga amahembe. Ku munsu wa kabiri bazengurutse umujyi incuro imwe, basubira mu ngando; uko ni ko bakoze iminsi itandatu. Nuko ku munsu wa karindwi babyuka kare, umuseke utambitse, bazenguruka umujyi muri

ubwo buryo nyine incuro ndwi: gusa kuri uwo munsu ni ho bawuzengurutse incuro ndwi. Nuko bibaye ku ncuro ya karindwi, ubwo abatambyi bavuzaga amahembe, Yosua abwira abantu ati, Nimurangurure ijwi; kuko Uwiteka yabahaye uwo mujyi.

Kandi urwo murwa ruzarimbukishwa rwose, rwo n'ibirurimo byose, bihabwe Uwiteka; keretse Rahabu maraya ni we uzarokoka, we n'abo bari kumwe na we mu nzu, kuko yahishe intumwa twatumye. Namwe mwirinde rwose ibyatandukanyirijwe kurimbuka, kugira ngo mutazaba abanyamuvumo ubwo mwafata ku byatandukanyirijwe kurimbuka, mugateza umuvumo ku ngando ya Isirayeli kandi mukayiteza ibyago. Ariko ifeza yose n'izahabu n'ibintu by'umuringa n'iby'icyuma byeguriwe Uwiteka; bizinjira mu bubiko bw'Uwiteka. Nuko abantu basakuje, abatambyi bavuzaga amakondera; maze abantu bumvise ijwi ry'ikondera, abantu basakuza cyane, inkike ziriduka zose zubitse hasi; abantu bazamuka bajya mu murwa, umuntu wese anyura imbere ye atazigamye, maze barawufata.

Maze barimbura rwose ibyari mu murwa byose, abagabo n'abagore, abakiri bato n'abasaza, inka n'intama n'indogobe, babicishije ubugi bw'inkota. Ariko Yosua yari yabwiye ba bagabo babiri bari baragiye gutata igihugu ati: Nimujye mu nzu y'uwo maraya, mumukureyo uwo mugore n'ibye byose, nk'uko mwamurahiye. Nuko abo basore bari abatasi barinjira, bakurayo Rahabu, na se, na nyina, na bene nyina, n'ibye byose; bakurayo n'ab'iwabo bese, babashyira inyuma y'inkambi ya Isirayeli. Maze batwika uwo murwa n'ibyari biwurimo byose, ariko ifeza n'izahabu n'ibikoresho by'umuringa n'iby'icyuma babishyira mu bubiko bw'inzu y'Uwiteka. Kandi Yosua arokora Rahabu maraya, n'urugo rwa se, n'ibye byose; kandi atura muri Isirayeli kugeza n'uyu munsu; kuko yahishe intumwa Yosua yari yarohereje gutata i Yeriko. Maze icyo gihe Yosua arabarahiza ati: Umuntu uzahaguruka akubaka uyu murwa wa Yeriko, azavumwa imbere y'Uwiteka; urufatiro rwawo azarushyiraho atakaje imfura ye, n'amarembo yawo ayashinge atakaje umuhererezi we. Nuko Uwiteka abana na Yosua; kandi icyamamare cye gikwira igihugu cyose. Yosua 6:1–27.